

XULQI OG‘ISHGAN SHAXS TARBIYASINING PSIXOLOGIK JIHATLARI*Irmatova Nilufar Xolmtovna**Namangan viloyati Pop tumani 23-umumta’lim maktabi psixologi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada Shaxsning og‘ishgan xulqi - bu umumqabul qilingan yoki rasman o‘rnatilgan ijtimoy me‘yorlarga mos tushmaydigan axloqiy sifatlari va uning turli ko‘rinishlarida namoyon bo‘lishi yoritilgan . Boshqacha aytganda, bu harakat mavjud qonunlar, qoidalar, an‘analar va ijtimoiy buyruqlarga mos tushmasligidagi asosiy vaziyatlar va ularning salbiy va ijobiy oqibatlar haqida fikrlar keltirilgan.

Kalit so‘zlar: og‘ishgan xulq, tahlillar, ilmiy tasavvurlar, raqobat - reaksiya, axloq, anomal, me‘yoriy, sog‘liq - kasallik oldi - kasallik, psixologik va patalogik axloq

KIRISH.

Og‘ishgan xulq tushunchasini biz eng avval shaxs axloqining turli shakllari, unga insoniy sifatlarning barcha xususiyatlarini o‘zida jam qilgan va mutaxassislar tomonidan ularning tahlillari va izlanishlari natijasida tavsif va tariflarni ko‘rib chiqishdan boshlaymiz.

Inson axloqi to‘g‘risidagi ilmiy tasavvurlar dastlab XX asrning boshlarida bixevioristlar tomonidan psixologiya fanining predmeti deb talqin qilingan vaqtdan boshlab, ayniqsa, shiddatli rivojlanish tusini oldi.

Shu o‘rinda biz avvallo meyor tushunchasiga o‘z tarifimizni keltirib o‘tsak, mavjud jamiyatdagi vaziyat bizni meyor tushuncha va tarifini tavsifini keltirishimizda bir muncha qarshiliklarga uchraymiz. “Me‘yoriy” deb qat’iy mazmunda ushbu soxa yoki bir fanda ayni vaqtda qabul qilingan me‘yor va mezonlarga muvofiq keluvchi barcha narsa hisoblanadi. Me‘yorlarni qattiq belgilash va olish usullarini ko‘pincha mezon deb ataymiz. Tushunchalarni izohlashning turli ko‘rinishlarini muhim belgilariniajratib o‘tadi. Shaxsning og‘ishgan xulqining shunday maxsus xususiyatlarini ajratish maqsadga muvofiqki, u bizga bu xulqni boshqa fenomenlardan farqlashda, shuningdek, aniq bir odamda uning mavjudligi hamda dinamikasini aniqlash zarurati sifatida yordam berishi kerak. Shu o‘rinda shuni malum qilamizki mavjud va aniqlangan tushuncha va kelyirilgan tariflardan biz quyudagi qarashlarni sizga taqdim etishni lozim deb bildik.

Shuningdek bu Shaxs va uning og‘ishgan xulqini quyudagi tarifda keltirib o‘tamiz - bu umumqabul qilingan yoki rasman o‘rnatilgan ijtimoy me‘yorlarga mos tushmaydigan axloq. Xulosa qilib aytganda, bu mavjud xatti-harakat, mavjud qonunlar, vazifalar, qoidalar, an‘analar va ijtimoiy buyruqlarga mos tushmasligi yoki aslidan o‘zgacha ifodalanishi mimkin? .

Bola shaxsidagi Deviant va deviatsiya tushunchalari axloqni me'yoriy ortiq yoki me'yordanko'p og'ishgan axloqiy xususiyat sifatida aniqlaganda quyudagilarni esda saqlash kerakki, xar bir ijtimoiy me'yorlar o'zgarishi va takrorlamas bolishini. Bu, o'z navbatida, biz pedagog va psixologlardan boy tajribani talab qiladi. Shubhasiz, deviant axloq - bu har qanday me'yorlarni emas, balki ushbu jamiyat uchun va ayni shu vaqtda birmuncha muqim bo'lgan ijtimoiy me'yorlarnigina buzilishi bilan tavsiflanadigan hodisadir.

Shaxsning va deviant xatti xarakati va axloqiy ko'rinishlari, uning namoyon bo'lishidagi muhim jarayonlarni boshqa bir odamlar tomonidan ijobiy yoki salbiy baholanishini ko'rishimiz mumkin. Salbiy yoki ijobiy baho jamoatchilikning turli muhokamalari yoki ijtimoiy cheklovlarga, shu jumladan, jinoiy yoki aksincha ma'muriy jazo shakli ko'rinishida namoyon bo'lishi mumkin. Dastavval, sanksiyalar istalmagan axloqning oldini olish vazifasini bajaradi.

Masalan, jazo muddatini o'tab, "me'yoriy" tushunchasini anglagan va hayotga qaytgan odamning moslashuvdagi qiyinchiliklarida biz bu xolatni yaqol ko'rishimiz mumkin.

Insonning mavjud xatti harakatlarini tuzatish orqali yangi hayot boshlashga intilishi, extiyojlarini ortishi ko'pincha atrofdagi mavjud odamlarning yoki jamiyatning ishonmasligi, ularni rad etilishlari natijasida tubdan o'zgaradi. Deviant (giyohvand, jinoyatchi, o'z-o'zini o'ldiruvchi va h.k.) tamg'asi sekin-asta deviant barobarlikni (o'z-o'zini qis qilishni) shakllantiradi. Shunday qilib, axmoqona shuxrat xavfli yakkalanishni kuchaytiradi, ijobiy o'zgarishlarga to'sqinlik qiladi va deviant axloqning takrorlanishini chaqiradi.

Og'ishgan xulqning xususiyatlariga to'xtaladigan bo'lsak bu shaxsning o'zi yoki atrofdagilarga ahamiyatli tarzda hayot sifatini pasaytirgan holda real zarar keltirishi hisoblanadi. Bu esa quyudagi holatlarda namoyon bo'ladi

- Mavjud tartibning noturg'unligi,
- Ma'naviy va moddiy zarar keltirish,
- Jismoniy zo'rlik va dard-alam yetkazish, ➤ Sog'lig'ining yomonlashishi bo'lishi mumkin.

Deviant axloq o'zining eng keyingi ko'rinishlarida shaxs va uning atrofdagilari uchun bevosita xavf tug'diradi, masalan, suitsidal axloq, zo'ravonlik jinoyatlari, "og'ir" giyohvand moddalar iste'mol qilish. Zararning psixologik markeri o'sha odamning o'zi yoki uning atrofidagilarning aziyat chekishidir.

Xulosa o'rnida shuni aytishimiz mumkinki deviant xulqning yoki og'ishgan xulqning xar qanday ko'rinishiga moyil bo'lgan shaxslar jamiyatni tubdan yangilashni maqsad qiladilar, bu esa og'ishgan xulqning xususiyatlaridan biri bo'lgan jamiyat meyorlariga zid xatti-harakatlarda namoyon bo'ladi. Ana u endi tibbiy me'yorlar chegarasida ko'rib chiqiladi. U garchi mutaxassislar tomonidan kassalik yoki patologik xususiyatga ega

deb qaralsa ham aslini olganda psixik kasalliklarning patologik holat bilan tenglashtiriloqda bunga sabba ruhiy buzulishlar va ruhiy tazyiqlar sabab bo'ladi. Psixik parokandalik holida psixik kasal odamning patologik axloqiga o'rin bor.

Shu o'rinda patologik axloqning turli ko'rinishlarini ham keltirib o'tsak tibbiy me'yordan og'ish- birinchi darajasi tibbiy aralashuvni talab qilmaydi. Bunday toifadagi insonlarga belgilangan mutaxassislar yani psixiatr o'z yordamini bera oladi agarki inson o'zida istak va xoxish bo'lsa. masalan, psixik kasallarning deviant axloqi alohida sifati va xatti xarakat sifatida o'rganiladi. Patologik axloq kasallik holati ta'siri ostida shaxsning o'z harakatlarini anglash va nazorat qilish qobiliyati ahamiyatli tarzda pasayishini nazarda tutadi.

Bugungi kunda yuqorida aytib o'tilgan keltirilgan fikrlar ayni damda jamiyatimizda kezib yurupti ularni tuzatish va kelib chiqaruvchi oqibatlarini oldini olish uchun barcha mutaxassislar birgalikda xarakat qila olishimiz lozim. Shunday qilib, og'ishgan xulqli shaxs "sog'liq - kasallik oldi - kasallik" psixopatologik o'qida istalgan joyni egallashi mumkin. Shuning uchun ham jamiyat qonun qoidalari biz mutaxassislarga mana shunday meyorlarni anglash va ijobiy hal etish masalasini dolzarb masala ekanligini takidlamaqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Porter M. Mejdunarodnaya konkurensiya. - M., Mejdunarodnye otnosheniya, 1993
2. Migranyan A.A. «Teoreticheskie aspekty formirovaniya konkurentosposobnyx klasterov».
3. Kamolova, A. O. Q. (2023). Pedagoglik kasbi boshqa hamma kasblarning poydevoridir. Science and Education, 4(5), 988-992.
4. Aipinge L.P. Cluster Centre Principalso perceptions of t'e implementation of t'e School Clustering System in Namibia (Unpublished Masters T'esis). R'odes University, - Sout' Africa: 2007
5. Kamolova, A., & Ergasheva, G. S. Q. (2022). Yosh avlodni tarbiyalashda xalq pedagogikasini manbalarining o'rganishning o'rganishning ilmiy-nazariy asoslari. Science and Education, 3(12), 590-592.
6. Nishonova, M. Y., & Kamolova, A. O. (2021). O'SMIRLARGA HUQUQIY
7. BILIM BERISHDA KEYS STADI TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANISH.
8. Экономика и социум, (8 (87)), 42-45.
9. Azizxodjaeva N.N. Voprosq podgotovki uchitelya v sisteme neprerqvnogo pedagogicheskogo obrazovaniya. -T.: TGPI, 1995. -64 s.
10. Kamolova, A. O. Q., & Husaynova, S. I. (2023). O'smirlar o'rtasida axloqsizlikni oldini olishda pedagogik faoliyatning o'ziga xos xususiyatlari. Science and Education, 4(2), 969-972.
11. Muslimov N.A. Bo'lajak kasb ta'limi o'qituvchisini kasbiy shakllantirish. - Toshkent: Fan, 2004. - 130 b.

- 12.Nishonova, M. Y., & Kamolova, A. O. (2021). USING CASE STADE
- 13.TECHNOLOGY IN LEGAL EDUCATION FOR TEENAGERS. Экономика и социум, (8), 42-45.
- 14.Internet-resurs: <http://www.krsu.edu.kg/vestnik/v3/a15.html>
- 15.Bannayev, M. S. (2022). O'zbeksitonda psixologik diagnostika va psixologik korreksion faoliyatni amalga oshirishdagi muammolar va yechimlar.
- 16.Science and Education, 3(6), 701-703
- 17.Bannayev, M. S. (2021). O'zbeksitonda maktabgacha ta'lim va umumiy o'rta ta'lim muassasalarida psixologik xizmatning tashkil etish imkoniyati va muammolari. Science and Education, 2(7), 293-297.
- 18.qizi Kamolova, A. O. (2023). SINF DAN TASHQARI SPORT MASHG
- 19.'ULOTLARI ORQALI O 'QUVCHILARDA MILLIY G 'URUR, QADRYATLAR,
- 20.UMUM INSONIY XIS TUYG 'ULARNI RIVOJLANTIRISH. Results of National
- 21.Scientific Research International Journal, 2(8), 60-66.